

Ἐάν δμως ἤθελε ἀλλάξει σχολεῖο καὶ τὸ νέο ἐκπαιδευτήριον παρέχει πλουσιώτερα ἢ φτωχότερα πνευματικὰ ἐρεθίσματα, ἢ τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον ἤθελε βελτιωθῆ ἢ χειροτερεύσει, τότε καὶ ἡ νοημοσύνη θὰ ἐπηρεασθῆ ἀναλόγως:—θὰ αὐξηθῆ ἢ θὰ ἐλαττωθῆ.

Ἡ γλῶσσα τῶν πορισμάτων, ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὴ σκληρὴ ἐρευνητικὴ ἐργασία, ὁμιλεῖ θαρρῶ, μὲ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ εὐγλωττία, ὅτι τὰ παιδιά ποὺ διακόπτουν ἔνωρις τὴ σχολικὴ φοίτησι, καθὼς καὶ κεῖνα, ποὺ μετὰ τὴν ἀποφοίτησί τους, ζοῦν νωχελικά, χωρὶς ἀνησυχίες καὶ ἰδανικά καὶ παίρνουν διαζύγιο μὲ τὸ βιβλίον καὶ μὲ τὶς πνευματικὰς δραστηριότητες, ἀρκούμενα στὴν ἱκανοποίησι τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν καὶ εὐωχούμενα μὲ τὴν ἀπόλαυσι τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν, εἶναι ἀκριβῶς αὐτὰ ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἡλιθία μάζα τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ ὑποβιάζουν τὴ γενικὴ στάθμη τῆς ράτσας μας.

Νὰ γιὰ τὴν τὰ σχολεῖα μας δὲν πρέπει νὰ ἱκανοποιοῦνται τόσο μὲ τὴν παροχὴ γνώσεων, ὅσο μὲ τὸ νὰ στρέφουν τοὺς μαθητὰς των πρὸς ὑψηλὰ ἰδανικά καὶ εὐγενικοὺς σκοποὺς, νὰ τοὺς ἀκονίσουν τὸ μυαλὸ καὶ τὴν κριτικὴ σκέψι, νὰ τοὺς κάμουν νὰ ἀγαπήσουν τὸ βιβλίον καὶ νὰ αἰσθανθοῦν δίψα γιὰ μάθησι καὶ νὰ τοὺς διδάξουν τὴν τέχνη πῶς νὰ μελετοῦν.

Νὰ γιὰ τὴν ἡ δρθὴ ἐκπαίδευσις, ποὺ δυναμώνει τὴ λάμψι τῆς εὐφυΐας δὲν εἶναι γέμισμα κάδου, ἀλλ' ἀναμα λαμπτήρος.

Νὰ γιὰ τὴν πρέπει νὰ ὀλοκληρώσωμε τὴν ὑποχρεωτικὴ φοίτησι ὡς τὸ 15ον καὶ νὰ τὴν ἐπεκτείνωμε ἀργότερα ὡς τὸ 16ον ἔτος κι' ἀκόμη πάρα πέρα. Νὰ γιὰ τὴν πρέπει νὰ μεταβάλωμε τὰ σχολεῖα μας ἀπὸ πληκτικούς τόπους σὲ ἐστίες παιδικῆς χαρᾶς καὶ νὰ τὰ καταστήσωμε ἐλκυστικά μὲ ὅλα τὰ ὀρθὰ μέσα. Νὰ γιὰ τὴν πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν παντοῦ πνευματικὰ κέντρα καὶ λαϊκὰ Πανεπιστήμια, γιὰ νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ συνέχισις τῆς ἐκπαιδεύσεως σ' ὅλους τοὺς ἐνήλικες Ἑλληνες.

Τὸ νὰ διακηρύσωμε, ὅτι εἴμαστε ἔξυπνος λαὸς καὶ νὰ ἐπαναπανόμαστε σ' αὐτό, χωρὶς παράλληλα νὰ καλλιεργοῦμε μὲ ποικίλους τρόπους τὸ πνεῦμα, τὸ θεϊκὸ αὐτὸ δῶρο, δὲν ὀφελεῖ σὲ τίποτε. Καὶ σὲ τί τάχα διαφέρουμε ἀπὸ τὸ δούλο τοῦ Ἰησοῦ, ποὺ ἔκρυψε τὸ τάλαντο τοῦ κυρίου του, βαθεῖα στὴ γῆ, γιὰ νὰ τὸ παραδώσῃ ἀνέγγιχτο ὅταν τοῦ ζητηθῆ;

Ἡ εὐφυΐα τοῦ Ἑλληνα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μένῃ ἀκαλλιέργητη. Ὁ Ἑλληνας δὲν εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τοὺς ἄλλους Βαλκανικοὺς πολῖτες, δὲν εἶναι Ἀλβανός, οὔτε Βούλγαρος ὥστε ἂν δὲν ἀναπτύξῃ τὴν εὐφυΐα του στὸ ὕψιστο δυνατό σημεῖο. Οὔτε ἡ χώρα μας εἶναι Ἀφρικανικὴ ἢ Ἀνατολικὴ ἐπαρχία γιὰ νὰ μὴν ἐπαβάλλεται ν' ἀντιδράσῃ ἔντονα στὶς δυσμενεῖς συνθῆκες ποὺ πᾶνε νὰ σχηματίσουν ἓνα ἡλίθιο ὄχλο, μιὰ μάζα πιθηκοειδῶν ἀνθρώπων, ἀποπνευματοποιημένων καὶ ἀπασχολουμένων ἀποκλειστικά μὲ τὶς ἱκανοποιήσεις τῶν ὀρμῶν καὶ τῶν σεξουαλικῶν ἐνστίκτων.

Ὁ λαὸς μας ἔχει ὑψηλὴ πνευματικὴ παράδοσι καὶ ἔχει χρέος ν' ἀνταποκριθῆ στὶς ὑποχρεώσεις του. Τὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα δὲν ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁ ὀδηγητὴς φάρος τῶν ἄλλων λαῶν. Συνεπῶς εἶναι ζήτημα Ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἀτομικοῦ φιλότιμου γιὰ τὸν κάθε Ἑλληνα ν' ἀκονίζῃ τὸ πνεῦμα του, νὰ τὸ κἀνῃ σπινθηροβόλο καὶ λαμπερὸ καὶ νὰ διατηρῆ τὰ ἰδεώδη καὶ τὰ φρονήματά του ὑψηλά.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδρασις τῆς οἰκογενειακῆς τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ζωῆς δὲν εἶναι μικρότερης σημασίας ἀπὸ τὴ σχολικὴ.

Ἡ οἰκογενειακὴ ἐπίδρασις στὴν εὐφυΐα

Μιὰ ἀξιολογημένη ἐρευνα, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ Scotland Survey ἀποκαλύπτει ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν στὴν οἰκογένεια καὶ ἡ νοημοσύνη τους εἶναι ποσᾶ ἀντιστρόφως ἀνάλογα. Εὐρέθη δηλαδὴ ὅτι σὲ οἰκογένειες μὲ δύο παιδιά ὁ Δ.Ν. κα-

τά μέσον δρο φθάνει τούς 105 βαθμούς. Σέ οικογένειες μέ πέντε παιδιά τούς 96. Σέ οίκαγένειες μέ δέκα παιδιά τούς 90. Σέ οίκαγένειες μέ δέκα πέντε τούς 82.

Ἡ ἐξήγησις εἶναι φανερή: "Όταν οἱ γονεῖς ἔχουν ἕνα ἢ δύο παιδιά, διαθέτουν ἀρκετό χρόνο ν' ἀσχοληθοῦν μαζί τους, νά τὰ βοηθήσουν καί νά τὰ καθοδηγήσουν. "Όταν ὁμως εἶναι πολύτεκνοι τότε καί ὁ χρόνος πού εἶναι δυνατὸ νά διαθέσουν γιά τὸ καθένα λιγοστεύει, ἀλλὰ καί γενικώτερα οἱ συνθήκες τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος χειροτερεύουν.

Γενικά ὅσο πῶς πλεονεκτικὸ εἶναι τὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, τόσο καί ὁ ρόλος του στὴν αὔξησι τῆς νοημοσύνης εἶναι σημαντικώτερος. Δὲ συνιστοῦμε μέ τοῦτο νά ὀλιγοστεύσουν οἱ πολύτεκνοι, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη ὅπως βελτιωθοῦν οἱ συνθήκες ἀνατροφῆς καί ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Πειράματα πού ἐγίναν σὲ δίδυμα ἀδελφία εἶναι πολὺ διαφωτιστικά γιά τὴν οὐσιαστικὴ ἐπίδρασι τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος στὴν εὐφυΐα. Εἶναι γνωστὸ, ὅτι τὰ μονόζυγα δίδυμα ἀδελφία, ἐπειδὴ παράγονται ἀπὸ τὸ αὐτὸ ὠάριο καί ἐπομένως ἀπὸ τὸν αὐτὸ συνδυασμὸ χρωματοσωμάτων, εἶναι καταπληκτικὰ ὅμοια στὴ μορφῇ, στὴ σωματικὴ διάπλασι καί στὸ πνεῦμα καί εἶναι πάντοτε τοῦ αὐτοῦ γένους.

Δὲ συμβαίνει τὸ αὐτὸ μέ τὰ δίζυγα δίδυμα τὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ δύο διαφορετικὰ ὠάρια καί ἐπομένως δὲν ὁμοιάζουν παρὰ ἐλάχιστα περισσότερο ἀπ' ὅτι δύο κοινὰ ἀδελφία. Τὰ μονόζυγα λοιπὸν δίδυμα, ἂν ἀναπτυχθοῦν στὸ αὐτὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον παρουσιάζουν ὁμοιότητα νοημοσύνης 95 μέ 99 βαθμούς. Εἶναι περίπου ἕνα ἀντίγραφον εἰς διπλοῦν. Ἐὰν εἶχον ὁμοιότητα 100 βαθμῶν θὰ ἦταν ἀκριβέστατο ἀντίγραφο. "Όταν ὁμως χωρισθοῦν ἀπὸ μικρὰ καί ζήσουν σὲ διαφορετικὸ περιβάλλον, τότε τὸ τυχερότερο, πού ἀνετράφη ὑπὸ εὐνοϊκώτερος οἰκογενειακοῦ δρους, παρουσιάζει ἀνώτερη νοημοσύνη κατὰ 25 - 30 βαθμούς ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ὁ Φρημαν μελέτησε τὶς περιπτώσεις υἱοθετημένων παιδιῶν καί βρῆκε ὅτι ἡ ὁμοιότης στὴ νοημοσύνη μέ τούς θετοὺς γονεῖς ἦταν τόση ὅση καί μέ τούς πραγματικούς γονεῖς.

Τὰ παραδείγματα αὐτὰ μιλοῦν εὐγλωττα, ὅτι τὸ σπῖτι ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲ λείπει τὸ καλὸ βιβλίον, ἡ ἐφημερίδα, τὸ μορφωτικὸ περιοδικό, τὸ σπῖτι ὅπου δὲν περιορίζεται στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, ἀλλὰ συχνὰ ἀνοίγει λεξικά, ἀνασκάπτει λογοτεχνικούς θησαυρούς καί μελετᾷ βιογραφίες εὐφυεστάτων ἱστορικῶν προσώπων.

Τὸ σπῖτι ὅπου μέ συχνὲς συζητήσεις καί κρίσεις ἐπὶ πνευματικῶν, κοινωνικῶν ἢ καλλιτεχνικῶν θεμάτων, φέρνει ἀνάτασι τῆς ψυχῆς, δίνει ἐσωτερικὸ φῶς καί εὐγενικὰ κίνητρα, τὸ σπῖτι αὐτὸ δημιουργεῖ θερμὸ κλίμα γιά τὸ ἀνέβασμα ὄχι μόνο τοῦ ἠθικοῦ, ἀλλὰ καί τοῦ πνευματικοῦ βαρομέτρου καί γιά τὴν αὔξησι τῆς νοημοσύνης τῶν μελῶν του. Ἀντιθέτως ἡ στροφῆ τοῦ ἀτόμου πρὸς τὰ κάτω, πρὸς τὶς ὑλικὲς ἀπολαύσεις καί τὶς χυδαῖες δραστηριότητες, δημιουργεῖ χαμηλὸ ἠθικὸ κλίμα καί ἀποπνευματοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ εὐφυΐα βλαστάνει σὲ ἐλεύθερο περιβάλλον

Ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου, ἡ ἐξερεύνησις καί τὸ πείραμα σχετίζονται μέ τὴν ἀνάπτυξι τῆς εὐφυΐας.

Ὁ Χέμπ, ὁ περίφημος φυσιολόγος ἀπέδειξε, ὅτι οἱ σκύλλοι, οἱ ποντικοὶ ἢ ἄλλα ζῶα πού περιφέρονται ἐλεύθερα σὲ χώρο εὐρὺ εἶναι ἀπείρως ἐξυπνότερα ἀπὸ ἐκεῖνα πού εἶναι κλεισμένα σὲ κλουβιά.

Κάτι παρόμοιο μέ τὰ κλουβιά τῶν σκύλλων καί ποντικῶν τοῦ Χέμπ εἶναι συνήθως τὰ ὄρφανοτροφεία μέ τούς ὑψηλοὺς τοίχους καί τὶς σιδερόφρακτες αὐλές τους. Ἀμερικανοὶ ψυχολόγοι εὐρῆκαν ὅτι τὰ μικρὰ παιδιά ἐνὸς ὄρφανοτροφείου, ὅπου ὑπῆρχε στασιμότητα καί μονοτονία λόγῳ τῆς ἀπομονώσεως, αὔξησαν ἀργότερα τὴν

νοημοσύνη τους κατά 20 βαθμούς διότι παρελήφθησαν από θετούς γονείς και έζησαν σέ ένα έλεύθερο οικογενειακό περιβάλλον.

Τό πνεύμα δέ δέχεται περιορισμό, θέλει έλεύθερη ατμόσφαιρα για να βλαστήσει και ν' απλώσει τους κλώνους του άνθισμένους.

Η έλευθερία και ή δημιουργική μεταχείρισις τών εργαζομένων στό εργοστάσιο, στις έπαχειρίσεις, στα δημόσια γραφεία, στα σχολεία στην οικογένεια, είναι έγγύησις, διαπιστώνει ό Λούιν για τή διατήρησι πνευματικής ατμόσφαιρας και για τήν ύψωσι του Δ.Ν. τών ατόμων και τών ομάδων.

Αντιθέτως ό δεσποτισμός και ή τυραννική μεταχείρισις έξουδετερώνει τό πνεύμα, γιατί του αφαιρεί τήν πρωτοβουλία και τήν κριτική σκέψη.

Σέ ίσο βαθμό έξουδετερώνεται τό πνεύμα από τόν απόλυτο φιλελευθερισμό τών ατόμων, που οδηγεί στην άσυνδοσία, στον ατομισμό στη νωχέλεια, στην έλλειψι του συναισθήματος ευθύνης και καθήκοντος και δημιουργεί στις ομάδες κλίμα νευρικότητος, φιλαυτίας και διχασμού.

Τό κατάλληλο συνεπώς κλίμα για τήν αύξησι της Νοημοσύνης τών ατόμων και τών λαών, δέν είναι ούτε ή δεσποτική μεταχείρισις, ούτε ή άσυνδοσία παρά τό δημοκρατικό κλίμα και τό πνεύμα της αληθινής έλευθερίας .

Τό ομαδικό παιγνίδι υποβοηθεί τήν ανάπτυξι της νοημοσύνης, ένω ό περιορισμός και ή μηχανική άσκησις δέν είναι βοηθητικοί παράγοντες.

Πειράματα που έγιναν στην Αγγλία σέ παιδιά ίσης νοημοσύνης απέδειξαν ότι εκείνα που είχαν στό σχολικό πρόγραμμα καθημερινή γυμναστική άσκησι και ομαδικό παιγνίδι, απέβησαν ευφυέστερα από εκείνα που διέθεταν τόν ίδιο χρόνο γι' άσκησι στην ανάγνωσι και προπαιδεία ή για λατινικά κι' έπαναλήψεις.

Τό δημιουργικό ομαδικό παιγνίδι παρέχει άπειρες ευκαιρίες για συνεργασία, αλλά και γι' αυτενέργεια και συμμετοχή σέ κάποιον ρόλο, σέ κάποια υπεύθυνη αποστολή. Τό ομαδικό παιγνίδι καλλιεργεί τό μυαλό άβίαστα και ακούραστα και συντελεί αφάνταστα στην αύξησι της νοημοσύνης και τήν τελείωσι της προσωπικότητος, χωρίς να παραγνωρίζεται με τούτο ή σημερινή αξία του ατομικού παιγνιδιού.

Η αναστροφή τών νεαρών ατόμων και με ώριμους ανθρώπους είναι άριστο μέσο πνευματικής καλλιεργείας. Η περίφημος κοινωνιολόγος Μάργαρετ Μήντ, αναφέρει ότι στη Νέα Γουίνέα τά παιδιά μιās φυλής Ίθαγενών, αν και τρέφονταν καλά, δέ σημείωσαν πρόοδο ούτε στα παιγνίδια τους, ούτε στην όμιλία τους, ούτε στην νοημοσύνη τους, γιατί είχαν εγκαταληφθῆ από τους ενήλικας. Η αναστροφή τών νέων με τους μεγάλους αυξάνει τήν πείρα και τό γλωσσικό πλούτο, ή δέ ακριβής και όρθή χρῆσις της γλώσσας παρέχει πνευματικά έρεθίσματα για ύψηλότερες σκέψεις.

Ανθρωποι με φτωχό λεξιλόγιο δέν μπορούν να συλλάβουν αφηρημένες έννοιες και να εκφράσουν λεπτότερα διανοήματα της ψυχῆς.

Παράγοντες που επιδρούν αρνητικά στη νοημοσύνη τών νέων λέγει ό προσέσορ Βέρνων, είναι εκτός της επιβαρυνμένης κληρονομικότητος, ή φτώχεια και ή έξαθλίωσις, ή κακή υγεία, ή κακή διατροφή, ή συνεχής απαγοήτευσις, ή υπερβολική έξάρτησις από τους γονείς, ή υπερβολική στοργή, ή δουλικότητα, ή έλλειψις δημιουργικού παιγνιδιού, ή αυταρχικότητα, ή σύντομη ή ή ανώμαλη ή ή παθητική εκπαίδευσις, ό φτωχός λεκτικός πλούτος, ή πλημμελής οικογενειακή άγωγή, ή αδράνεια, ή έλλειψις ευκαιριών για δρασι και άνάληψι ευθυνών.

Επαγγελματική ειδίκευσις και ευφυία

Αλλά και ή ποιότητα της εργασίας του ατόμου φαίνεται να παίξει κυρίαρχο λόγο στην αύξησι ή τήν έλάττωσι της ευφυίας του.

Ὁ προφάσορ Βέρνων ἀνέλυσε τ' ἀποτελέσματα 70.000 στρατευσίμων τοῦ Βρετανικοῦ ναυτικοῦ. Τὸ πόρισμα ἦταν ὅτι οἱ στρατεύσιμοι ποὺ διέκοψαν ἐνωρὶς τὴ σχολικὴ τους φοίτησι καὶ ἀνέλαβαν ἐργασίες σὰν ἀνειδίκευτοι ἐργάτες, ὅπου σπάνια ἔκαναν χρῆσι τοῦ μυαλοῦ τους παρουσίασαν κάμψι τῆς νοημοσύνης των. Ἀπεναντίας οἱ στρατεύσιμοι τῶν εἰδικευμένων ἐπαγγελμάτων, ἠλεκτρολόγοι, ὑπάλληλοι, τεχνίτες διάφοροι, ἔδειχναν αὐξήσι τῆς νοημοσύνης των. Συνεπῶς ἡ πυρινικὴ ἐποχὴ μας, ποὺ τείνει νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν ἀνειδίκευτο ἐργάτη εἶναι μιὰ ὑπόσχεσις παραγωγῆς ἀνθρώπου πνευματικώτερου καὶ εὐφυέστερου.

Ἡ χρῆσις τοῦ χεριοῦ

Ἡ χρῆσις τοῦ χεριοῦ σὲ ἐνδιαφέρουσες ἐργασίες ποικίλης μορφῆς εἶναι ἄριστο μέσο γιὰ τὸ κέντρισμα τοῦ ἐγκεφάλου. «Ἡ ἐνέργεια τοῦ χεριοῦ, λέγει ὁ Μπάλντουιν, εἶναι ὁδὸς ἄγουσα στὸν ἐγκέφαλο».

Τὸ ἐνεργητικὸ μέρος, συμπληρώνει ὁ Dewey προηγείται τοῦ παθητικοῦ, τὸ χέρι προηγείται τῆς σκέψεως. Εἶναι ἄλλοι ποὺ ἰσχυρίζονται τὸ ἀντίθετο, ὅτι προηγείται ἡ σκέψις καὶ τὸ χέρι ἀκολουθεῖ. Μὰ ἔτσι τὸ δῆλημα ταυτίζεται μὲ τὸ γνωστὸ «ἂν ἡ κότα γέννησῃ τ' αὐγὸ ἢ τ' αὐγὸ τὴν κότα». Πάντως ἡ ἀμοιβαία ἀλληλεπίδρασις χεριοῦ καὶ εὐφυίας εἶναι ὀλοφάνερη. Ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς, ἡ γλυπτικὴ, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, τὰ συγκοινωνιακὰ μέσα, τὰ θαυμασιώτερα οἰκοδομήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἐπαίρεται ὁ ἀνθρώπος, εἶναι ἔργο τῶν χερῶν, ποὺ σκέπτονται διὰ τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ ἂν θέλετε εἶναι ἔργον τοῦ ἐγκεφάλου, ποὺ σκέπτεται διὰ τῶν χερῶν.

Τέλος ἡ αὐξήσις τῆς εὐφυίας ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἄτομο, ἀπὸ τὴ θέλησι καὶ ἀποφασιστικότητα, τὴν ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονήν, τὴν ἐσωτερικὴν ἀνησυχία, τὸν ἐσωτερικὸν δυναμισμόν ποὺ διαθέτει, γι' ἀσταμάτητο πνευματικὸ ἀνέβασμα, γιὰ πέταγμα τοῦ νοῦ σὲ ψηλότερες βουνοκορφές.

Συμπέρασμα

Γίνεται λοιπὸν φανερόν ὅτι ἡ «νοημοσύνη» δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ καθώρισε ὁ Τέρμαν, ὁ Μπινέ ἢ ὁ Μπέρτ δηλαδὴ ἡ γενικὴ πνευματικὴ ἱκανότης, ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν κληρονομικότητα δηλαδὴ ἀπὸ τὰ χρωματοσώματα, ποὺ κληρονομοῦμε ἀπὸ τοὺς γονεῖς μας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσιν ποὺ παίρνει τὸ ἄτομο. Ὅπως γιὰ τὸ σιτάρι ἀναγνωρίζουμε τὴν ἀξία τοῦ καλοῦ σπόρου, δὲν πρέπει κι' ἐδῶ ν' ἀγνοήσωμε τὴν ἀξία τῆς κληρονομικῆς εὐφυίας. Ἀλλὰ δὲν ἔχει κατανοηθῆ ὅσο πρέπει ὅτι ὁ καλὸς σπόρος δὲν εἶναι ἀρκετός. Χρειάζεται πάντα τὴν κατάλληλη θερμοκρασία, τὸ ἀναγκαῖο νερό, τὸ λίπασμα, τὸ κατάλληλο περιβάλλον. Ἀλλοιῶς ἅμα ὁ σπόρος πέσῃ στὴν ἄγονη πέτρα ἢ στοὺς ἄκανθας τοὺς πυκνοὺς, εἶναι σίγουρο ὅτι θὰ ξεραθῆ πρὶν καρποφορήσῃ. Μὲ ἄλλα λόγια σήμερα γνωρίζουμε πολὺ καλά, ὅτι ἡ κληρονομικότητα δὲν ἐπιδρᾷ ἐξ ὀλοκλήρου στὴ νοημοσύνη. Κατὰ μέγα μέρος ἐπιδρᾷ ἡ ἀγωγή καὶ τὸ περιβάλλον.

Εἶναι ἐλπιδοφόρο ὅτι τὸ σύγχρονο κοινωνικὸ καὶ τεχνολογικὸ περιβάλλον τῆς πυρινικῆς ἐποχῆς μας παρέχει πλούσιες τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν πνευματοποίησιν τοῦ χθεσινοῦ ὑλιστικοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ κοινωνικὴ πίεσις γιὰ τὴ μόρφωσι δλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀτόμων καὶ γιὰ τὴ συνεχῆ μετεκπαίδευσιν καὶ ἐπιμόρφωσι τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἀκατάνικητη, ἐνῶ δὲν εἶναι μακρὰν ὁ χρόνος ποὺ ἡ πλειονότητα ἔμενε ἀναλφάβητη.

Ὁ 18ος καὶ 19ος αἰῶνας μὲ τὴν βιομηχανικὴ ἐπανάστασιν ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, χαρακτηρίζεται σὰν πάλιν τοῦ ἀν-

θρώπου για τὴν κάλυψη τῶν βιοτικῶν του ἀναγκῶν. Χαρακτηρίζεται σὰν ἐποχὴ καθαρῶς χρησιμοθηρικὴ καὶ ὑλιστικὴ.

Ἡ σύγχρονη ἐποχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας μὲ τὸν αὐτοματισμὸ καὶ τοὺς ἠλεκτρονικοὺς ἐγκεφάλους, λύνει, κάθε μέρα καὶ πληρέστερα, τὰ βιοτικά μας προβλήματα, συμπληρώνει κάθε μέρα καὶ πληρέστερα τὶς ὑλικές μας ἀνάγκες καὶ θεμελιώνει στερεὸ βάθρο γιὰ νὰ ὑψωθοῦν ἐπάνω πύρινοι καὶ οὐρανομήκεις οἱ πνευματικοὶ πῆδακες. Ἡ σύγχρονη πυρινὴ ἐποχὴ ὑπόσχεται ν' ἀπελευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τῆ σκληρῆ βιοπάλη, ν' ἀνυψώσῃ τὸ βιοτικὸ του ἐπίπεδο καὶ νὰ μετατοπίσῃ τὴ δρᾶσι του σὲ ὀρίζοντες πνευματικούς.

Δίπλα στοὺς οικονομικοὺς ἀνταγωνισμοὺς, πού μέχρι χθὲς ἐπεσκίαζαν κάθε ἄλλη δραστηριότητα, προβάλλονται σήμερα ἐπιβλητικώτεροι οἱ ἐπιστημονικοὶ ἀνταγωνισμοὶ καὶ ἡ μορφωτικὴ ἀμίλλα.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καλεῖται ν' ἀνταποκριθῇ στὸ πνευματικὸ κάλεσμα τῆς ἐποχῆς. Καλεῖται νὰ ὑψωθῇ σὲ πνευματικούς δραματισμοὺς καὶ νὰ ζῆ περισσότερο μὲ πνευματικὲς παρά μὲ βιοτικὲς ἀνησυχίες, νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ζῆ περισσότερο μὲ τὸ νοῦ παρά μὲ τὸ σῶμα, νὰ σκέφτεται περισσότερο, νὰ ζῆ περισσότερο σὰν ἄνθρωπος, σὰν ὄν πνευματικὸ.

Καλεῖται ν' ἀνταποκριθῇ στὸ πνευματικὸ σάλπισμα.

Οὐκ ἐπ' αὐτῷ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν περιπέτεια καὶ ἐξερεύνησι, τὴν εὐθύνη καὶ τὸ ἐπίτευγμα, τὴ ζήτησι γιὰ φῶς, γιὰ παιδεύσι, γιὰ ἀνάτασι πνευματικὴ.

Καὶ μὲ τὴν τέχνη, τὴ λογοτεχνία, τὴν ποίησι, τὴν ἁρμονία καὶ ὠραιότητα, τὸ πέταγμα στὸ διάστημα στ' ἀστέρια.

Τὴν καλωσύνη, τὴν ἀγάπη, τὴ συντροφιά, τὴν αὐτοκριτικὴ καὶ φιλοσοφία τὴ θερμὴ πίστι καὶ βαθειὰ ἀνθρωπιά.

Αὐτὴ ἡ καθαρῶς ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ ἔξω ἀπὸ τὴν ἰδιοτέλεια, τὴ χρησιμοθηρεία καὶ τὸ τυφλὸ συμφέρον κάνει τὸν ἄνθρωπο πραγματικὸν ἄνθρωπο.

Οἱ πολεμοχαρεῖς καὶ ἐπιθετικὲς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς Οἰκουμένης ἐκφυλίζονται προοδευτικὰ γιὰτὶ ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ἐπιδρᾷ στὶς ἀντιλήψεις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν μὲ σταθερὸ προσανατολισμὸ στὰ ἰδανικὰ τῆς εἰρήνης, πού εἶναι ἐγγύησι γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς πνευματικώτερης καὶ ἀνθρωπινώτερης κοινωνίας.

Ἡ σπαραχτικὴ κραυγὴ τοῦ πεθαμένου κοριτσιοῦ τῆς Χιροσίμα, πού παρακαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ σταματήσουν, γιὰ πάντα τὸν πόλεμο, βρίσκει βαθειὰ ἀπήχησι στὰ πλήθη:

«Εἶμαι ἐγὼ πού χτυπάω τὴν πόρτα σας
— ὅλες τὶς πόρτες, ὅλες τὶς πόρτες —
δὲν μπορεῖτε νὰ μὲ ἰδῆτε
— Οἱ νεκροὶ εἶναι ἀόρατοι —
Πᾶνε τώρα τόσα χρόνια
πού πέθανα στὴ Χιροσίμα,
ἀλλὰ μένω πάντα τὸ μικρὸ κοριτσάκι
τῶν ἑπτὰ χρονῶ.
— Τὰ νεκρὰ παιδιὰ δὲ μεγαλώνουν —
Πρῶτα ἄρπαξαν φωτιά
τὰ μαλλιά μου καὶ τὰ χέρια μου
κι' ἔγινε μιὰ χουῖφτα στάχτη.
πού τὴν πῆρε ὁ ἄνεμος.
Δὲ ζητῶ τίποτε γιὰ μένα. . . .

— Ένα παιδί καμένο
σαν ένα φύλλο χαρτιού
δὲ μπορεῖ νὰ τρώη καραμέλλες. . . .
Χτυπῶ τὶς πόρτες σας
θεῖοι καὶ θεῖτσες
δῶστε τὴν ὑπογραφή σας
γιὰ νὰ μὴ σκοτώνονται τὰ παιδιά
καὶ νὰ μποροῦν νὰ τρῶνε καραμέλλες.»

Μὲ τὰ δυὸ αὐτὰ αισιόδοξα μηνύματα, μὲ τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμα τῆς στροφῆς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πνευματικὴς ἀνησυχίες καὶ μὲ τὸ θεῖο μήνυμα τῆς στροφῆς τοῦ πρὸς εἰρηνικὴς κατευθύνσεις καὶ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐπαληθεύσουν οἱ προσδοκίες μας:

Πρῶτα ἡ προσδοκία ὅπως ὁ ἄνθρωπος καλλιεργήσῃ στὸ ἔπακρο τὸ θεῖο σπέρμα τῆς εὐφυΐας του, μὲ τὸν ὅποιον κατ' ἐξαιρέσει ἀπ' τὰ ἄλλα ὄντα ἐπροικοδοτήθη καὶ ἔπειτα ὅπως τὴν αὐξημένη εὐφυΐα του χρησιμοποιήσῃ γιὰ ἔργα εἰρηνικὰ ἀγαθὰ καὶ θεάρεστα καὶ ἔτσι ἐγγίση τὸ ἠθικὸ καὶ τὸ θεῖο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Binet and Simon. The Development of Intelligence. Baltimore. Williams and Wilkins 1916.
2. Fleming C.M. Teaching a Psychological Analysis. Methuen, London 1958.
3. Freeman F.C. Individual Differences. London. Harrap 1934.
4. Knight R. Intelligence and Intelligence tests. London. Methuen 1933.
5. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London. Routledge 1950.
6. Spearman C. The Nature of Intelligence. London Macmillan 1927.
7. Terman L.M. Genetic Studies of Genius. Stanford University Press. California 1925.
8. Thomson G.H. The Factorial Analysis. London Univ. Press 1946.
9. Vernon Ph. The Structure of Human Abilities. London. Methuen 1950.
10. 'Απὸ τὶς πανεπιστημιακὴς παραδόσεις τοῦ πανεπιστημίου Λονδίνου 1959.

